

Franssen, C. (2018)

Beeldkracht

Zaltbommel: Uitgeverij Thema

Thomas Fondelli*

Toen ik in mijn mailbox publiciteit aantrof voor dit boekje, was ik onmiddellijk verkocht. Enerzijds door de titel en de cover waarop je een verzameling figuurtjes ziet staan, zoals een familie beren, een superman, een uil en een ontploffende vulkaan. Anderzijds door de veelbelovende tekst op de achterflap: 'Beeldkracht is een uitgebreide en verdiepende methode voor tafelopstellingen. Dit boek is geschreven voor therapeuten en coaches en biedt praktische handvatten om één-op-één systemisch werk te doen'. Omdat ik zelf in therapie vaak werk met beeldend materiaal, was ik benieuwd naar wat het boek mij aan nieuwe ideeën kon aanleveren. Caroline Franssen, de auteur van het boek, zou bovendien jarenlange ervaring hebben als coach en een autoriteit zijn op het gebied van relatiecoaching. Het duurde niet lang of ik had een recensie-exemplaar besteld.

Wat een verrassing toen ik de eerste bladzijden van het boek las. De auteur heeft het in haar boek namelijk over meer dan enkel een methodiek. Ze ent de methodiek op een denkkader dat ze zelf heeft ontwikkeld. In de ontwikkeling van het denkkader liet Franssen zich onder meer inspireren door de *Voice Dialogue* methode (die zijn wortels heeft in Jungiaanse psy-

* Klinisch psycholoog in het Zeepreventorium, De Haan. Systeemtheoretisch psychotherapeut werkzaam in een eigen praktijk, Moerkerke. Als trainer verbonden aan de Interactie-Academie en Autisme Centraal.

E-mail: thomas.fondelli@telenet.be

chologie) en de familieopstellingen van Bert Hellinger. Het uitgangspunt van de Beeldkracht-methodiek is dat de oorzaken van problemen maar zelden in het nu liggen. Problemen moeten aangepakt worden bij de wortels en die liggen meestal in de jeugd, de opvoeding en het familiesysteem. Het doel van de methode is dat cliënten niet meer 'geleefd' worden door wat ze meenemen uit het verleden, maar opnieuw zelf de regie over alle aspecten van hun persoonlijkheid in handen kunnen nemen. De auteur neemt daartoe twee verschillende ingangen. Enerzijds wordt het innerlijke systeem van de cliënt onder de loep genomen, anderzijds wordt dieper ingegaan op de positie die de cliënt innam in zijn gezin van herkomst. Wat deze methode typeert, is dat het niet louter gaat over 'praten over', maar vooral over visualiseren aan de hand van poppetjes. Alle aspecten van iemands innerlijke systeem en alle posities in iemands familiesysteem worden in figuurtjes neergezet op tafel.

Het denkkader van waaruit Franssen werkt staat vrij ver van het systemische denkkader waarin ik ben opgeleid. Ik vind het ook altijd bijzonder moeilijk om een boek te recenseren als het wordt geschreven vanuit een ander denkkader. Hoewel ik mezelf na het lezen van de eerste bladzijden had voorgenomen mijn geest open te stellen voor andere ingangen, kon ik niet voorbij mijn eigen weerstand die steeds meer groeide naarmate ik meer bladzijden omsloeg. Na wat zoek- en denkwerk merkte ik dat mijn weerstand vooral te maken had met de manier waarop Franssen haar model beschrijft. In hoe ze haar model poneert, raakt ze dusdanig aan een aantal fundamenteën van het denken waarin ik ben opgeleid dat ik het maar moeilijk zomaar naast mij neer kon leggen.

In de inleiding van haar boek omschrijft ze bijvoorbeeld haar model als een heel ruim model dat zowel intrapersoonlijke, familiale als maatschappelijke aspecten in rekening brengt. Ze benadrukt er ook dat het belangrijk is niet te beoordelen en eerder te beschouwen wat er is. Toch merk ik dat ze in haar boek heel vaak eng en rechtlijnig denkt en een moraliserende 'ondertoon' nooit veraf is. Zo komt het er in haar analyses vaak op neer dat de ouders tekort schoten in het kunnen bieden wat hun kinderen nodig hadden. Een voorbeeld van dat impliciet beschuldigen van ouders: 'Tegenwoordig zie je dat veel kinderen de competitie moeten aangaan met

computer en mobiel om aandacht te krijgen van hun ouders. Het gevoel dat er altijd iets anders belangrijker en interessanter is dan jij en dat jouw behoefte aan contact met je ouders een onderbreking is van waar zij liever mee bezig zijn, zal bij deze kinderen een imprint achter laten' (p. 58). Om cliënten te helpen terug de regie te nemen over hun eigen persoonlijkheid stelt zij zich als coach tijdelijk op als (plaatsvervangende) ouder om cliënten te helpen datgene te verwerken en te verwerven dat ze nodig hebben om te kunnen groeien als persoon. Ik lees daarin impliciet dat zij zichzelf als 'beter' of 'gezonder' ziet dan zowel de cliënt als zijn of haar ouders en dat doet mijn haren recht overeind staan!

En dat brengt me bij een tweede fundamenteel verschil met mijn eigen kijk en manier van werken. In de manier waarop ze beschrijft wat ze doet met haar cliënten, geeft ze de lezer de indruk in een 'wetende' positie te staan. En dat staat in fel contrast met de nieuwsgierige positie die ik probeer vast te houden in de manier waarop ik luister naar mijn cliënten en mij probeer af te stemmen op hun verhaal. Enerzijds geeft ze vaak blijk te weten wat er aan de hand is, zoals onder meer blijkt uit dit fragment: 'Er zijn ook feiten waardoor je onmiddellijk *weet* dat er 'gaten' zitten in het vermogen van je cliënt om uit te reiken. Bijvoorbeeld als ze geadopteerd is, of een van haar ouders op jonge leeftijd overleden is. ... Dan *weet* je dat ze vanaf de breuk met de ouder(s) gestopt is met voelen dat ze de ouder nodig heeft' (p. 66, eigen cursivering). Anderzijds weet ze ook wat er nodig is *om de cliënt te helpen* loskomen van het verleden en te groeien. Zo begint ze de instructie voor het werken rond parentificatie als volgt: 'Om je cliënt haar eigen plek als kind ten opzichte van de ouders en de eigen plek in de kinderrij te laten innemen, doe je het volgende ...', waarna een negental te nemen stappen worden opgesomd. De eerste stappen bestaan uit het neerzetten van de poppetjes op de 'juiste' manier (zoals een gezin hoort geordend te zijn). Vervolgens neemt de coach afwisselend de positie in van de vader en de moeder en zegt "Lieve (en de voornaam) ... ik ben je moeder/vader en naast me staat je vader/moeder. Wij zijn jouw ouders en jij bent ons kind. Jij bent ons eerste/tweede/derde kind en onze eerste/tweede/derde zoon/dochter. Jij bent de kleine en wij zijn de grote'. Vervolgens is het aan de cliënt om te antwoorden 'Lieve papa/mama, jij bent mijn vader/moeder en naast je staat mijn moeder/vader. Jullie zijn mijn ouders en ik ben jullie kind. Ik ben jullie eerste/tweede/derde kind en jul-

lie eerste/tweede/derde zoon/dochter. Papa, jij bent mijn vader, mama, jij bent mijn moeder. Ik ben alleen maar het kind' (p. 78). Een derde moeilijk te overbruggen verschil dat veel weerstand bij mij oproept, heeft te maken met de nadruk dat wordt gelegd op het beleven van een catharsis in het 'ge-nezingsproces': 'Als er geen fysieke of emotionele reacties zijn en de cliënt niet geraakt wordt en geen verdriet voelt, heeft zij of niet de goede (figuur-tjes ter uitbeelding van de) ouders gekozen of durft zij het verdriet van het gemis niet te voelen' (p. 62). Doorheen het boek voel je een ideaalbeeld van de mens in contact met zijn emoties en vrijgevochten om te voelen wat hij voelt en tonen wat hij ervaart. Dat mensen op heel verschillende manieren in het leven kunnen staan, dat niet iedereen op dezelfde manier ervaringen verwerkt, dat contexten een invloed hebben op hoe je je bin-nenkant ervaart en toont ... krijgt geen plek in dit model.

Ondanks de frustraties die mij vergezelden tijdens het lezen van het boek, heb ik er toch ook een aantal ideeën in het werken met materialen uit mee-genomen waarmee ik graag samen met mijn cliënten wil experimenteren.

Zo benadrukt Franssen dat het belangrijk is om alles wat de cliënt zegt en voelt een plekje te geven op tafel. Een belangrijk onderdeel hiervan is het materialiseren en visualiseren van elk van de posities die iemand in-neemt ten aanzien van anderen. Franssen reikt mij een hele rijke woorden-schat aan om die posities te benoemen: de pleaser, de criticus, de strateeg, de relaxer, de clown, de onzekere, de rationaliseerder, de workaholic, de verbinder, de contactzoeker, de egoïste, de ontvankelijke, enzovoort. Hoe-wel Franssen het in haar methode niet zo gebruikt, kan ik me voorstellen dat een dergelijke manier van werken kan helpen om mensen die vast zit-ten in een bepaalde manier van denken over zichzelf en anderen ruimer te laten kijken. Afhankelijk van waar je bent, wat er gebeurt en wie er bij is, worden ook andere aspecten van iemand zichtbaar.

Ook emoties, gedachten, sensorische ervaringen of verlangens worden ge-visualiseerd. Daarbij benadrukt de auteur dat het belangrijk is om te diffe-rentiëren. Zo kan een gevoel van 'kwaadheid', nog verder gedifferentieerd worden in een gevoel van 'frustratie', een gevoel van 'machteloosheid', een gevoel van 'verdriet', enzovoort. Ook dat idee vond ik best inspirerend. De cliënt uitnodigen om wat meer te vertellen over de frustratie in de kwaad-

heid, zal andere verhalen te tweeg brengen dan als we hem of haar uitnodigen iets meer te vertellen over het verdriet in de kwaadheid. Anderzijds vond ik het ook een mooie manier om een aanvankelijk negatieve emotie zo te herkaderen waardoor meer positieve verhaallijnen op de voorgrond getrokken kunnen worden. Zo kan kwaadheid ook betekenen dat er hoop op verandering is, dat er sprake van betrokkenheid en liefde is.

In het werken met materialen sluit ik meestal zo goed als mogelijk aan bij de beleving van mijn cliënt. Franssen daarentegen gebruikt de poppetjes ook om de cliënt te confronteren met hoe het hoort te zijn en vraagt vervolgens haar cliënten wat het met hen doet om deze opstelling op tafel te zien staan. Hoewel Franssen naar mijn gevoel een cliënt eerder wil confronteren met wat 'normaal' is en hoe de cliënt daar van verschilt, is het wel inspirerend om visualisaties ook te kunnen gebruiken in het verkennen van nieuwe ingangen. Zo stel ik me voor dat ik mijn cliënten de toestemming kan vragen om iets te mogen veranderen aan zijn of haar opstelling om vervolgens samen uit te zoeken wat die verandering voor hem of haar zou kunnen betekenen. Niet vanuit een expertpositie, maar vanuit nieuwsgierigheid.

Franssen laat haar cliënten ook twee poppetjes neerzetten die symbool staan voor de positie van waaruit ze kijken naar en praten over wat op tafel staat. Het ene poppetje is de innerlijke regisseur. Die staat in voor het aansturen van alle onderdelen van de persoonlijkheid op basis van de inschattingen die hij maakt van een situatie. Het andere poppetje is de Waarnemer zonder oordeel. Die kijkt en benoemt gewoon. Ook dat vond ik een inspirerend idee. Wat zou het geven mocht ik mijn cliënt uitnodigen om vanuit verschillende posities iets neer te zetten, te kijken naar wat er is neergezet en te praten over wat het met hen doet vanuit die positie? Zou dat ook ademruimte kunnen geven en wat meer speling in een al te vaste realiteit waarin ze vastgeroest zijn geraakt?

Ten slotte was ik ook geprikkeld door het idee om cliënten actiever in interactie te laten gaan met de materialen die ze op tafel hebben gezet. Tot nu toe vraag ik mijn cliënten louter materialen uit te kiezen, neer te zetten of te verzetten met de bedoeling hen op een andere manier te laten kijken naar en reflecteren over ervaringen of situaties. Franssen vraagt haar cliën-

ten ook om iets te zeggen tegen de poppetjes die op tafel staan. Zij doet het met de bedoeling cliënten een catharsis te helpen ervaren. Maar zouden we dergelijke interventies ook kunnen inzetten om meer in het hier-en-nu met cliënten te kunnen werken rond bijvoorbeeld het ervaren van invloed of het ervaren van hoe perspectieven hen beïnvloeden in hun doen en laten? Iets zeggen tegen de materialen op tafel, de materialen letterlijk van tafel vegen of een klop verkopen, de poppetjes een zakdoek aanreiken, zouden een manier kunnen zijn om niet louter te praten over wat op tafel staat, maar in het hier-en-nu de handeling te ervaren en te reflecteren over wat het met hen doet.

Als conclusie moet ik stellen dat het boek jammer genoeg mijn hoge verwachtingen niet heeft kunnen inlossen. Maar ik moet toegeven dat het mij heeft geholpen opnieuw voeling te krijgen met waar ik als psychotherapeut voor sta en het heeft me opnieuw inspiratie kunnen bieden in het werken met materialen. Toch interessant hoe een boek met ideeën waar je niet achter staat je kan doen nadenken over je eigen manier van werken en zo weer inspirerend wordt!